

11 – Οι πρόσφυγες χρησιμοποιούν και μαθαίνουν τη γλώσσα

Σκοπός: Εισαγωγή στις έννοιες της πολυγλωσσίας και του γλωσσικού ρεπερτορίου και ενθάρρυνση του προβληματισμού σχετικά με τους παράγοντες που καθορίζουν την επιτυχή εκμάθηση μιας γλώσσας.

Εισαγωγή

Το έργο του Συμβουλίου της Ευρώπης στη γλωσσική εκπαίδευση βασίζεται στην αρχή της πολυγλωσσίας ([plurilingualism](#)), σύμφωνα με την οποία όλοι οι άνθρωποι έχουμε την ικανότητα να μαθαίνουμε και να επικοινωνούμε σε περισσότερες από μία γλώσσες. Η **πολυγλωσσική ικανότητά** μας αποτυπώνει το «γλωσσικό ρεπερτόριο», τις γλώσσες δηλαδή που έχουμε μάθει σε διάφορα στάδια της ζωής μας και τις χρησιμοποιούμε με ποικίλους τρόπους και για ποικίλους σκοπούς. Βέβαια, δεν έχουμε κατ' ανάγκη γνώσεις στον ίδιο βαθμό σε όλες τις γλώσσες που γνωρίζουμε. Σε κάποιες έχουμε μεγαλύτερη ικανότητα κατανόησης του γραπτού λόγου από ότι του προφορικού, ενώ σε άλλες μπορούμε απλώς να συμμετέχουμε σε απλή προφορική επικοινωνία. Το γλωσσικό πορτρέτο (βλ. Εργαλείο 38 [Πολυγλωσσικό πορτρέτο: αντικείμενο σκέψης για πρόσφυγες](#)) είναι ένας καλός τρόπος εντοπισμού και αποτύπωσης της πολυγλωσσικής ικανότητας ή του γλωσσικού ρεπερτορίου μας.

Η πολυγλωσσία των ενήλικων

Αρκετοί ενήλικες πρόσφυγες διαθέτουν μεγάλη πολυγλωσσική ικανότητα. Προέρχονται από πολυγλωσσικές κοινωνίες όπου οι άνθρωποι έχουν συνηθίσει να επικοινωνούν σε δύο ή περισσότερες γλώσσες, έχουν διδαχτεί μία ή περισσότερες ξένες γλώσσες στο σχολείο. Επιπλέον, έχοντας ζήσει ένα μεγάλο διάστημα της ζωής τους ως μετανάστες, έχουν μάθει να επικοινωνούν και στις γλώσσες των χωρών από τις οποίες έχουν περάσει. Με άλλα λόγια, έχουν ήδη μια πολύ πλούσια εμπειρία στη χρήση και στην εκμάθηση ξένων γλωσσών – μια εμπειρία στην οποία είναι συχνά πολύ δύσκολη η διάκριση μεταξύ της εκμάθησης και της χρήσης της ξένης γλώσσας. Παράλληλα, είναι σημαντικό να έχετε υπόψη ότι πολλοί πρόσφυγες γνωρίζουν μία μόνο γλώσσα, ιδιαίτερα αν έχουν περάσει το μεγαλύτερο μέρος της ζωής τους στη χώρα καταγωγής τους.

Λαμβάνουμε υπόψη τα «γλωσσικά ρεπερτόρια» των προσφύγων

Όλα αυτά τα στοιχεία θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά την προετοιμασία της παροχής γλωσσικής υποστήριξης για ενήλικες πρόσφυγες. Όποια κι αν είναι τα γλωσσικά τους ρεπερτόρια, ξέρουν (αν και όχι πάντα συνειδητά) πώς λειτουργεί μια γλώσσα και πώς να επικοινωνούν σε μια ευρεία γκάμα καταστάσεων. Πιθανότατα καταλαβαίνουν τη σημασία της προφοράς, την οποία οι ενήλικες συχνά θεωρούν ως μία από τις δυσκολότερες πτυχές στην εκμάθηση μιας γλώσσας και, αν μπορούν να διαβάζουν και να γράφουν σε μια γλώσσα με αλφαβητικό σύστημα γραφής, γνωρίζουν ότι η γλώσσα αποτελείται από λέξεις, φράσεις και προτάσεις. Επίσης, εάν έχουν διδαχτεί μία ή περισσότερες ξένες γλώσσες στο σχολείο, ίσως να έχουν κρατήσει καλές και κακές αναμνήσεις από αυτή την εμπειρία, οι οποίες θα επηρεάσουν την εκμάθηση άλλων ξένων γλωσσών.

Εξετάζουμε τους παράγοντες επιτυχίας στην εκμάθηση της ξένης γλώσσας

Η επιτυχία της εκμάθησης της ξένης γλώσσας από τους πρόσφυγες εξαρτάται από πολλούς παράγοντες, εξωτερικούς και εσωτερικούς. Μερικοί από αυτούς περιλαμβάνονται στον ακόλουθο πίνακα. Εντοπίστε τους παράγοντες που πιστεύετε ότι θα μπορούσατε να επηρεάσετε εσείς και σημειώστε στη στήλη «Σχόλια» με ποιον τρόπο θα προσπαθούσατε να επηρεάσετε ή να λάβετε υπόψη σας κάθε έναν από αυτούς.

	Μπορώ να επηρεάσω αυτόν τον παράγοντα; (✓ ή X)	Σχόλια
Προηγούμενη μορφωτική εμπειρία.		
Υγεία και ευεξία, συμπεριλαμβανομένης και της ψυχικής διάθεσης.		
Βαθμός έκθεσης στην ξένη γλώσσα.		
Ηλικία.		
Μέθοδοι εκμάθησης που χρησιμοποιούνται.		
Προσωπική εμπειρία στην εκμάθηση μιας ξένης γλώσσας.		
Χρονικοί περιορισμοί.		
Κίνητρα.		
Κοινωνικές συνθήκες.		
Διαθεσιμότητα υπηρεσιών φροντίδας παιδιών.		
Ευκαιρίες εξατομίκευσης της μάθησης.		
Κόστος.		

Σε ποιο βαθμό συμπίπτουν τα σχόλιά σας με τα ακόλουθα;

Μολονότι δε μπορείτε να επηρεάσετε την **προηγούμενη μαθησιακή εμπειρία**, μπορείτε σίγουρα να τη λαμβάνετε υπόψη όταν συγκροτείτε ομάδες ή ζητώντας από τα πιο έμπειρα μέλη της ομάδας σας να βοηθούν τα λιγότερο έμπειρα.

Δεν έχετε τη δυνατότητα να επηρεάσετε ούτε την **ευημερία** ούτε την **ψυχική διάθεση** των προσφύγων, αλλά θα πρέπει να τη λαμβάνετε υπόψη επιλέγοντας θέματα για συζήτηση που να ανταποκρίνονται στην κατάσταση της ομάδας σας, παραχωρώντας στα μέλη της χρόνο για να μιλούν μεταξύ τους ή κάνοντας μαζί τους επισκέψεις σε μέρη που θα ταιριάζουν στα ενδιαφέροντά τους.

Ο βαθμός **έκθεσης στην ξένη γλώσσα** είναι κάτι που μπορείτε και πρέπει να επηρεάζετε. Είναι πολύ σημαντικό για τα άτομα που μαθαίνουν μια ξένη γλώσσα να έχουν όσο το δυνατόν περισσότερες ευκαιρίες να την ακούν να ομιλείται από άλλα άτομα που έχουν αυτή τη γλώσσα ως μητρική, συμμετέχοντας έτσι διαδραστικά στη μαθησιακή διαδικασία. Αυτό μπορείτε να το πετύχετε οργανώνοντας, για παράδειγμα, εξόδους στην ευρύτερη κοινωνία (για σχετικές προτάσεις, βλ. Εργαλεία 40 έως 54 από την ενότητα «Σενάρια», και τα Εργαλεία 56 [Σχεδιασμός δραστηριοτήτων γλωσσικής υποστήριξης στην κοινότητα](#) και 57 [Εξάσκηση της γλώσσας σε πραγματικές συνθήκες επικοινωνίας](#)).

Δε μπορείτε να επηρεάσετε την **ηλικία** των μαθητών σας, μπορείτε όμως να αξιοποιήσετε το γεγονός ότι οι μεγαλύτεροι έχουν συχνά περισσότερη εμπειρία στις γλώσσες, ενώ οι νεότεροι έχουν ίσως κάποια ευχέρεια στα Αγγλικά, τα οποία μπορούν να χρησιμοποιούνται ως γλώσσα συνεννόησης. Ζητάτε από τα άτομα της ομάδας σας να χρησιμοποιούν τις εμπειρίες και τις γνώσεις τους για να βοηθούν ο ένας τον άλλο.

Αυτή η εργαλειοθήκη έχει σχεδιαστεί με τέτοιο τρόπο ώστε να σας βοηθήσει να διαμορφώσετε τις **μεθόδους εκμάθησης που θα χρησιμοποιήσετε**. Προσπαθήστε να καταλάβετε εάν όλα τα μέλη της ομάδας σας αντιδρούν θετικά στις ίδιες μεθόδους ή αν είναι καλύτερα να τα χωρίσετε σε υπο-ομάδες, ώστε να χρησιμοποιείτε διαφορετική μέθοδο στην καθεμία. Για παράδειγμα, ορισμένα άτομα που συμμετέχουν στη μαθησιακή διαδικασία μπορεί να προτιμούν εργασίες κατά τις οποίες θα ακολουθούν συγκεκριμένες οδηγίες, ενώ άλλα να προτιμούν μια πιο ανοιχτή προσέγγιση. Μπορείτε να τους δίνετε τη δυνατότητα επιλογής των κειμένων επάνω στα οποία θα δουλέψουν. Επίσης μπορείτε να ρωτήσετε τον καθένα ξεχωριστά αν προτιμά να πραγματοποιεί τις διάφορες δραστηριότητες σε ζευγάρια, σε υπο-ομάδες ή σαν μια ομάδα, έτσι ώστε να οργανώνετε αυτές τις δραστηριότητες ανάλογα. Όσο καλύτερα γνωρίζετε τα μέλη της ομάδας σας, τόσο περισσότερο θα μπορείτε να προσαρμόζετε τον τρόπο της δουλειάς σας στις ανάγκες τους.

Σκεφτείτε τους υπόλοιπους παράγοντες που αναφέρονται στον παραπάνω πίνακα και, αν έχετε τη δυνατότητα, συζητήστε τους με συναδέλφους. Οι πρόσφυγες βιώνουν μια κατάσταση «αναγκαστικής χρήσης της ξένης γλώσσας»: χρειάζονται ορισμένες γλωσσικές και επικοινωνιακές δεξιότητες για να μπορέσουν να επιβιώσουν σε μια ξένη χώρα, να εφαρμόσουν τις διαδικασίες ασύλου και να εξασφαλίσουν φαγητό και στέγη. Αποτελούν όμως όλα αυτά κίνητρα για μάθηση; Αν όχι, τότε τι άλλο θα μπορούσε να αποτελέσει κίνητρό; Αν έχετε κάποια κοινή γλώσσα επικοινωνίας με ορισμένους πρόσφυγες, να τη χρησιμοποιείτε για να συζητάτε μαζί τους για το τι θα μπορούσε, κατά τη γνώμη τους, να ενισχύσει το κίνητρό τους για μάθηση. Μήπως η έλλειψη υπηρεσιών φροντίδας παιδιών δυσκολεύει την παροχή γλωσσικής υποστήριξης; Αν ναι, μπορείτε εσείς να κάνετε κάτι για να λύσετε αυτό το πρόβλημα; Και ούτω καθεξής.

Στον ιστότοπο του Συμβουλίου της Ευρώπης *The Linguistic Integration of Adult Migrants (LIAM)* – Γλωσσική Ένταξη Ενήλικων Μεταναστών υπάρχει η ενότητα των βασικών όρων ([key terms section](#)), όπου μπορείτε να βρείτε περισσότερες πληροφορίες για θέματα όπως:

- Αλφαριθμητισμός / Γραμματισμός.
- Επάρκεια / Πολυγλωσσική Ικανότητα.
- Μητρική γλώσσα.
- Άτυπη μάθηση.
- Γλωσσικές ανάγκες.
- Ευάλωτες Ομάδες.
- κ.λπ.